

DÜNYA DÜZENLERİ VE GÜVENLİK: ULUS-DEVLET GÜVENLİK ANLAYIŞI AŞILIYOR MU?

H.Tarık OĞUZLU*

Öz

Bu yazı farklı dünya düzenleri ile güvenlik algılamaları arasındaki ilişkileri analiz etmektedir. Bunu yaparken iki farklı dünya düzenini incelemektedir. Bunlar sırası ile ulus-devlet düzeni ile ulus-devlet ötesi düzenidir. Her bir sistemin karakteristik özelliklerine göre, güvenlik kavramının tanımlanışı değişmektedir. Yazı ağırlıklı olarak ulus-devlet ötesi sistemi tartışmakta ve de şu temel argümanı öne sürmektedir. Ulus-devlet düzeninin devleti esas alan güvenlik anlayışı her ne kadar ulus-devlet ötesi düzenin bireyi esas alan anlayışı tarafından sorgulanıyor olsa da, günümüzde hala hakim olan anlayış birincisidir. Bunu gösterirken yazı günümüz sisteminin iki başat aktörü olan Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa Birliği'nin güvenlik algılamalarının karşılıklı bir mukayesesini yapmaktadır. Öne sürülen temel görüş şudur. Amerika Birleşik Devletleri'nin güvenlik anlayışı daha çok ulus-devlet düzeninin güvenlik anlayışına yakınken, AB'ninki ulus-devlet ötesi düzenin güvenlik anlayışına yakındır. Bir diğer argüman ise 11 Eylül sonrası gelişmelerin hem küresel hem de AB ölçeğinde ulus-devlet ötesi güvenlik anlayışının yerleşmesini kolaylaştırmadığıdır.

Anahtar kelimeler: Ulus-Devlet, Dünya Düzeni, Güvenlik, ABD, Avrupa Birliği,

Abstract

This article examines the relationship between the kinds of world systems and the nature of security. In doing this, it focuses on

* Yrd.Doç.Dr.H.Tarık Oğuzlu, Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

two alternative world systems; one is the world system based on the primacy of nation-states and the other is the world system that transcends the nation-state system. The main contention of the article is that the way security is conceptualized differs from one system to the other. The question is to what extent the ongoing globalization process has challenged the way security is defined in the nation-state based international system. The article argues that analyzing the security conceptualizations of the United States and the European Union in a comparative way might help reveal the extent to which the security understanding of the nation-state based international system has been transformed into a new one that exalts individuals as the main referent of security. The article also argues that while the United States has still been defining its security through the perspective of the nation-state ideology, the European Union is a more suitable example to the emerging security understanding that privileges individuals over states. However, this should not be taken at face value, for the post-9/11 era developments have not proven promising for the transformation of the security understanding as radical as espoused within the EU.

Key Words: Nation-State, World System, Security, USA, European Union,

Giriş

Güvenlik ile dünya sistemleri arasındaki ilişki yapısalıdır. Belirli bir zaman diliminde güvenliğin tanımlanış şekli ile o zamana hakim olan uluslararası sistem arasında yakın bir ilişki vardır. Güvenlik nedir, güvenliğe tehdit oluşturan temel unsurlar nelerdir, güvenliğin sağlanmasında hangi aktörler önemlidirler, hangi aktörler güvenliği tanımlarlar, kimin güvenliğinden bahsedilmektedir, güvenliğe tehdit oluşturan unsurlara karşı nasıl bir mücadele verilmelidir? Bu sorulara verilen cevapları anlayabilmek için içinde bulunulan uluslararası sistemin yapısını da bilmek gerekir. Küreselleşme sürecine paralel olarak 'ulus-devlet' temelli uluslararası sistemin 'ulus-devlet ötesi' bir sisteme doğru evrildiği şu günlerde bu soruların cevapları da farklılaşmaktadır.

Bu yazı kapsamında asıl olarak ulus-devlet ötesi sistemin güvenlik parametrelerini ve sistemin iki başat aktörü olan Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa Birliği'nin değişen güvenlik algılamalarını inceleyeceğiz. Bunu yapmaktaki amacımız ulus-devlet temelli güvenlik anlayışının küreselleşme sürecine paralel olarak ne derece değişip değişmediğini anlamaktır.

Ulus-devlet temeli sistem ve güvenlik anlayışı 17. yüzyılda yapılan Otuz Yıl savaşlarını takip eden yıllarda ilk önce Avrupa kıtasında ortaya çıkmış daha sonra da dünyanın çeşitli bölgelerine yayılmıştır. 1648 tarihli Vestfalya Barış antlaşması, ki bu antlaşmayla Avrupa'daki din savaşları sona ermiştir, bu anlamda bir milattır. Artık dinsel aidiyet ilişkilerinin yerini toplumsal ve seküler aidiyet ilişkileri almaya başlamıştır.¹ Egemenliğin kaynağı yavaş yavaş da olsa tanrısal olmaktan çıkmaya başlamıştır. Sınırları belirlenmiş bir coğrafya üzerinde yaşayan insanların önce tebaa sonra da vatandaş statüsüyle ortak bir ulusun öğeleri olduklarına inanılmış ve de bu insan topluluğunun güvenliği ile ait oldukları devletin güvenliği aynı görülmüştür. Vatandaşların ait oldukları devletin güvenliğini her şeyin üstünde görmeleri bir anlamda kendi güvenliklerinin de garanti altına alınması anlamına gelmekteydi. Devlet içi ve devlet dışı alanların birbirinden kesin çizgilerle ayrıldığına inanılmış, devlet içinde düzen ve güvenlik durumu sürerken, devletlerarası ortamda düzensizliğin ve güveniksizlik durumunun var olduğuna inanılmıştır.²

Sömürgecilik çağı Avrupa imparatorluklarında, 18'inci ve 19'uncu yüzyılda, yönetim, askeri anlamda merkezin çevreyi yönetmesi prensibine dayanmaktaydı. Sömürgeleştirilen bölgeler doğrudan merkezin yönetimi altındaydılar ama bu merkez ile çevre arasında tam bir kimlik örtüşmesi anlamına gelmemekteydi. Merkez ile çevre arasında aşılmazlığına inanılan kesin kimliksel ayrımlar söz konusuydu. Merkez bir yandan çevreyi kendi kimliksel misyonu doğrultusunda

¹ Robert Jackson ve Patricia Owens, "The Evolution of International Society," *The Globalization of World Politics An Introduction to International Relations*, John Baylis ve Steve Smith (eds.), Oxford: Oxford University Press, 2005, sy. 45-62, s. 54

² K. Waltz, *Theory of International Politics*, New York: Random House, 1979.

medenileştirmeye çalışırken, diğer yandan da çevrenin ekonomisini kendi çıkarları doğrultusunda sömürmekteydi. Bu açıdan bakıldığında sömürgecilik çağı imparatorlukları kozmopolit dünya vatandaşlığı anlayışının güçlenmesi yerine daha çok ulus-devletin vatandaşlık anlayışının pekişmesine hizmet etmiştir. Her ne kadar imparatorluk pratikleri söz konusu olmuş olsa da ihraç edilen anlayış evrensellik değil ulus-devletin üstünlüğü anlayışıdır. Avrupa güçlerinin dünyanın çeşitli yerlerinde sömürgeler elde etmeleri kendilerinin Avrupa kıtasında yürüttükleri mücadeleyi başka coğrafyalara taşımaları anlamına gelmekteydi.³

Thomas Hobbes gibi düşünürler doğal ortamdaki anarşik durumdan kurtulmanın yolunun, insanların özgürlüklerinin bir kısmından devlet lehine vazgeçmesi olduğunu söylemeye başlamışlardır. Doğal ortamda insanlar kendi başlarına kaldıklarında tam anlamıyla can ve mal güvenliklerini sağlayamamaktadırlar çünkü daha güçlüler daha zayıfları her zaman ortadan kaldırabilmektedirler. Sınırsız özgürlük her zaman tam güvenlik getirmemekteydi. Bu sebepten özgürlüklerin yaşanabilmesi adına, gerektiğinde bunların sınırlandırılması ve de insanların üzerinde bir kamu otoritesinin oluşturulması şart görülmekteydi. Zor kullanma yetkisine sahip olan ama bunu yaparken de toplumsal sözleşme çerçevesinde hareket etmesi gereken devlet anlayışının ortaya çıkması bu zaman diliminde olmuştur. Bu sürecin ilk aşamalarında devlet otoritesi meşruiyetini hanedanlık bağlarından alırken, ilerleyen zamanlarda bu yetkinin kaynağını halk iradesi oluşturmaya başlamıştı. Egemenlik zamanla mutlak monarklardan seçilmiş hükümetlere geçmeye başlamıştı.

Ulus-devlet çağında toplumla özdeş olduğu varsayılan devlet bireylerden önce gelmekte ve devletin çıkarlarının gerçekleştirilmesi adına bireysel özgürlüklerin sınırlandırılabilceği fikri meşru görülmekteydi. Bir anlamda toplumun güvenliği söz konusu olduğunda bireysel güvensizlikler tolere edilebilirdi. Bazı coğrafyalarda, örneğin

³ Robert Jackson ve Patricia Owens, "The Evolution of International Society," *The Globalization of World Politics An Introduction to International Relations*, John Baylis ve Steve Smith (eds.), Oxford: Oxford University Press, 2005, sy. 45-62, s. 56-57.

Fransa ve İngiltere, önce devlet sonra da ulus oluşmuşken, diğer bazı coğrafyalarda da, örneğin Almanya ve İtalya, önce ulus sonra da devlet oluşmuştur. Yine bazı coğrafyalarda, örneğin Fransa, vatandaşlık toprak ve anayasalcılık esaslarına dayanırken, Almanya gibi ülkelerde ise daha çok kültürel ve etnik vatandaşlık anlayışı gelişmişti. Ama burada önemli olan bu ikisinden hangisinin önce geldiği değil, devlet ile ulus arasında bir aynılık ve bütünlük olduğuna inanılmasıydı. Tabiidir ki bu çeşit bir düşünce daha çok teoriktir. İleriki yüzyıllarda, özellikle de Soğuk Savaş'ın bitimini takip eden zamanlarda, devlet ile ulus arasındaki ilişkinin hiç de sorunsuz olmadığı açık bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Vatandaşlık kimliğinin kurucu değer olduğu bir sistemde en önemli birim devlet olmakta, dolayısıyla da vatandaşlık devleti kutsallaştırmaktadır.⁴ Sınırlar arası geçişgenliğin seyrek olduğu, insanların kendilerini içinde doğup büyüdükleri ortamları özdeşleştirdikleri bu düzende, devletin en önemli güvenlik öznesi olması şartıdır. Devlet hem güvenliği sağlayan temel aktör hem de güvenliğinin sağlanması gereken temel özne olmaktaydı.

Ulus-devlet temelli sistemin ortaya çıkmasında hiç kuşkusuz kapitalistleşme ve sanayileşme süreçleri etkili olmuştur. Belli bir coğrafya içerisinde tam bir ortak pazar ekonomisi oluşturulması, her şeyden önce bu pazarın parçalarının bir bütünün üyeleri olduklarına inandırılması, ve de bu pazarın dış pazarlardan korunaklı bir şekilde varlığını devam ettirebilmesine bağlıydı. Devletin uyguladığı vatandaşlık, ulusal eğitim, kültür, iletişim ve ulaşım politikaları bu amaca hizmet etmiştir.

Bütün vatandaşların herhangi bir etnik, dilsel ya da dini ayrım gözetilmeksizin kanunlar önünde eşit olarak düşünüldüğü bu sistemde bazı insan kümelerinin farklı kimlik talepleri dolayısıyla ortaya

⁴ Ahmet İçduygu ve Özlem Kaygusuz, "The Politics of Citizenship by Drawing Boundaries: Foreign Policy and the Construction of National Citizenship Identity in Turkey," *Middle Eastern Studies*, 2004, c. 40, s. 6, sy. 50-74.

çıkmaları, yani vatandaşlık dışı kimliksel talepler ve duruşlar öne sürmeleri, güvenliğe tehdit olarak değerlendirilmiştir.⁵

Güvenlikten kastedilen ise devletin karasal sınırlarının dışarıdan kaynaklanabilecek varoluşsal tehlikelerden muaf tutulması ve devletin iç ve dış egemenliğinin diğer devletlerce tanınması olmuştur. Savaşsızlık durumu güvende olmakla özdeşleştirilmiştir. 'Yapısalcı gerçekçilik' bakış açısıyla uyumlu olarak, şayet herhangi bir devletin elindeki askeri ve ekonomik imkanlarda bir artış olursa o devlet potansiyel tehdit olarak görülebilmekteydi.⁶

Güvenliğe tehdit oluşturan sorunlarla mücadele ederken ya içerideki askeri imkanları artırmak ya da bu pek mümkün olamıyorsa diğer devletlerle güvenlik odaklı ittifak ilişkileri kurmak öncelikli stratejiler olmuştur.⁷ Mutlak güvenliğin sağlanmasında tehditlerin tam anlamıyla ortadan kaldırılmasına yönelik bir strateji takip edilmiştir.

Büyük devletlerin penceresinden bakıldığında karşımıza güvenliğin sağlanmasında istikrarın demokrasiden önce geldiği görülmekteydi.⁸ Sistemin genel güvenliği adına demokratik olmayan rejimlerle stratejik ilişkiler geliştirilebilmekteydi. Güvenlik her şeyden önce bir istikrar durumuydu. Devletlerin istikrarı bireysel ve toplumsal adaletten önce gelmekteydi⁹ Soğuk Savaş sırasında önce güvenlik sonra özgürlük gelirken bu durum 1990'lı yıllarla beraber önce özgürlük sonra güvenlik şeklinde tanımlanmaya başlanmıştır.

⁵ N Messari, "The State and Dilemmas of Security: The Middle East and the Balkans," *Security Dialogue*, 2002, c. 33, s. 4, sy. 15-427.

Janice Bially Mattern, "The Power Politics of Identity," *European Journal of International Relations*, 2001, c. 7, s. 3, sy. 349-397.

⁶ K. Waltz, *Theory of International Politics*, New York: Random House, 1979.

⁷ Gil Merom, "Realist Hypotheses on Regional Peace," *Journal of Strategic Studies*, 2003, c. 26, s. 1, sy. 109-135.

⁸ R Takehy ve N. Gvosdev, 'Democratic Impulses versus Imperial Interests: America's New Middle East Conundrum', *Orbis*, Yaz 2003, sy. 415-431

James Kurth, 'Ignoring History: US Democratization in the Middle East', *Orbis*, İlkbahar 2005, sy. 305-321.

⁹ Fred Halliday, "Nationalism" *The Globalization of World Politics An Introduction to International Relations*, John Baylis ve Steve Smith (eds.), Oxford: Oxford University Press, 2005, sy. 521-538.

Ulus-devlet çağında, özellikle de Soğuk Savaş'ın hüküm sürdüğü İkinci Dünya Savaşı sonrası ortamda, devletlerin güvenliği caydırıcılık esasına dayandırılmıştır. Buna göre, her hangi bir devlet revizyonist amaçlarla hareket edip sistemi baştan şekillendirmeye çalıştığında, diğer güçler, 'güçler dengesi' prensibi gereği, bir araya gelip karşı bir dengeleyici blok oluşturmaktaydılar. Başka devletleri güvensizliğe itecek politikaların bu politikaları uygulayanlar açısından maliyetli olacağına gösterilmesine dayanan caydırıcılık politikası, karar alıcıların rasyonel hareket ettiklerini varsıymaktaydı.

Bu zaman diliminde güvenliğe sıfır-toplam bir oyun gibi bakılmış ve güvenliğin bölünebilirliğine inanılmıştır.¹⁰ Birleşmiş Milletler devletin güvenliğini kutsayan bir anlayış üzerine kurulmuş, devletlerin iç işlerine müdahaleyi yasaklamıştır.

Ulus-ötesi hareketlerin sınırlı olduğu, insanların kendi kimliklerini daha çok doğup büyüdükleri yer ile tanımladıkları, başka coğrafyalarda olanların devletlerin güvenliğini tam olarak etkilemediği bu zaman diliminde, güvenliğin sağlanmasında daha çok 'kendi kendine yardım' prensibi esas alınmıştır. Buna göre, her devlet kendi güvenliğinden öncelikli olarak kendisi sorumludur. Önemli olan bir devletin kendi vatandaşlarını negatif dış etkilerden, gerek ekonomik gerekse de askeri, olabildiğince korumasıdır. Küresel insan hakları bilincinin gelişmesi ve güvenliğin bölünemez olduğuna dair düşüncenin içselleştirilmesi için 1980'li yılların, özellikle de Soğuk Savaş sonrası gelişmelerin, yaşanması beklenecekti.

Paradoksal bir şekilde devletlerin meşruiyetlerini sağlamada savaşlar çok önemli roller oynamışlardır. Savaş gibi olağanüstü durumlarda devletin bireyleri kontrol altına alabilme ve toplumu şekillendirebilme kapasitesi ile yönetimin merkeziyetçi karakteri artmaktadır. Genelde başarılı savaşlar için söz konusu olsa da savaşlar devlet çıkarlarının diğer çıkarların önüne geçtiği ve devletin toplumun

¹⁰ John Baylis, "International and Global Security in the Post-Cold War Era" *The Globalization of World Politics An Introduction to International Relations*, John Baylis ve Steve Smith (eds.), Oxford: Oxford University Press, 2005, sy. 297-324.

geneli tarafından en meşru görüldüğü zaman dilimlerine işaret ederler.¹¹ Tarihsel açıdan bakıldığında, ordular, savaş yapabilme fonksiyonlarının yanında, ideal vatandaş tiplemesinin ortaya çıkmasında da etkili olmuşlardır.

Savaşların yapısında ve yıkım gücünde, teknolojik gelişmelere paralel olarak önemli değişiklikler yaşanmaktaydı. Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında ölen insanların sayısı dikkate alındığında bu oldukça açıktır. Bu savaşların bütüncül savaşlar oldukları, bu anlamda da asker ve siviller arasındaki ayrımlara pek dikkat edilmediği doğrudur. Ancak, 'ulus-devlet temelli' sistemde savaşların yürütülmesinde siviller ile savaşçıların arasındaki ayrımın gözetilmesi esastır. Savaşın genel amacı toplu imhadan ziyade karşı tarafın savaşabilme yeteneğinin ortadan kaldırılmasıdır. Savaşlar daha çok savunmacı amaçlar çerçevesinde ortaya çıkmış ve saldırgan niyetli savaşlar meşru görülmemişlerdir. Savaş hukukunun giderek önem kazanması, hem savaşın sebepleri –jus ad bellum– hem de savaşın yürütülmesi –jus in bello– bu zaman diliminde gerçekleşmiştir.

Ulus-devlet çağında güvenlik daha çok askeri anlamda tanımlanmıştır. Bu konulara 'yüksek politika' denilmiştir. Askeri konular dışındaki konuların, örneğin ekonomi, çevre, sağlık, göçler gibi, güvenlik sorunları olarak ortaya çıkması mümkün olmamıştır. Bu konular daha çok 'alçak politikanın' konuları olarak değerlendirilmiştir. Bu çerçevede düşünüldüğünde devleti yöneten askeri ve politik elitin güvenliğinin tanımlanmasında en etkili birimler oldukları öne sürülebilir. Neyin güvenlik sorunu olup olmadığına bu elitler karar vermişlerdir.

Şu ana kadar izah edilmeye çalışılan güvenlik anlayışının küreselleşme sürecinin çok fazla hızlanmadığı, insanın zaman ve mekan ile olan ilişkisinin daha fazla yerellik bazında tanımlandığı bir düzlemde geçerli olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Şimdi de küreselleşme ile

¹¹ Charles Tilly, *The Politics of Collective Violence*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
Charles Tilly, *European Revolutions, 1492-1992*, Mass. : Blackwell, 1993.

paralel şekilde ortaya çıkmaya başlayan ulus-devlet ötesi sistemi ve güvenlik anlayışını inceleyelim.

Ulus-Devlet Ötesi Sistem ve Güvenlik

Bu sistemin en temel özelliği, egemenliğin devlet-altı ve devlet-üstü aktörlerce paylaşılmaya başlanmasıyla devletin güvenliğin öznesi ve sağlayıcısı olma durumunun zayıflamasıdır. Küreselleşme süreciyle beraber uluslararası geçişkenliğin artmaya başlaması ve devletlerin bu süreci tek başlarına yönetemediklerinin ortaya çıkması insanların ulus-devlet vatandaşlığından başka kimliklerinin de olduğunu gözler önüne sermiştir. Ulus-devlet yapılanmasının insanoğlunun elde edebileceği en ideal siyasi örgütlenme modeli olmayabileceği fikrinin giderek daha fazla kabul görmesiyle ulus-devlet çağının güvenlik anlayışı da sorgulanmaya başlanmıştır.

İnsanların vatandaşlık bağının yanında birden fazla aidiyet sahibi olmaya başlamalarıyla güvenlikten anlaşılan devletin güvenliğinden çok toplumsal aidiyet kümelerinin güvenliği olmuştur. İnsanlar arası temasın artması kaçınılmaz olarak hassasiyetleri de artırmış, çoğu zaman bu hassasiyetler güvenlik tehdidi olarak kavramsallaştırılmışlardır. İnsanın ve içerisinde yaşadığı toplumun güvenliği devletin güvenliğinin önüne geçmiş, bazen devletin güvenliğini sağlamak adına atılan adımlar insanların ve toplumsal aidiyet kümelerinin güvenliklerini zedelemeye başlamıştır.¹²

Kimliksel çeşitlenmenin yaşanmasının en önemli sebeplerinden bir tanesi modernist düşüncenin öngördüğü kimliksel kesinliklerin ve ikili düşünce yapısının post-modernizm sürecine paralel olarak aşınmasıdır. Kimliklerin tanımlanmasında başvurulan bir ötekinin olması ve çoğu zaman da bu ötekinin devletin sınırları dışında yaşayanlardan oluşması modern zamanlara ait bir olgudur. Bu durum

¹² Ersel Aydın ve James Rosenau, *Globalization, Security and the Nation State: Paradigms in Transition*, New York: State University of New York Press, 2005.

her ne kadar başkalarını dışlayıcı bir özellik taşısa da netice itibariyle güvenlik hissini artıran bir durumdur. Bize benzemeyenlerin olduğunu bilmek ve kendi kimliğimizi onlara karşıtlık çerçevesinde tanımlamak hayatın anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Kürselleşmenin ortaya çıkardığı devlet-üstü ve devlet-altı etkileşim olanakları bu duruma neredeyse bir son vermeye başlamış, insanlar birden fazla kimliklerinin olabileceğini anlamaya başlamışlardır. Bu bir yandan ortak kimlik kümelerinin oluşması sürecine olumlu etki ederken, diğer yandan da kimliksel erozyonların yaşanmasını artırmaktadır. Ulus-devlet ötesi zamanın insanları bu tarz kimliksel tehditler altında yaşamaktadırlar.¹³

Küreselleşme süreci hem devlet-üstü düzlemde aynışmayı hızlandırırken, hem de devlet-altı düzlemde farklılaşmayı tetiklemektedir. Burada ilginç bir durum söz konusudur. Kürselleşme bir yandan dünyanın farklı yerlerinde benzer hayat tarzlarının ortaya çıkmasını hızlandırırken, diğer yandan da bu aynışmaya karşı yerel tepkiler çoğalmaktadır.¹⁴ Dünya giderek birbirinden farklı ulus devletler yerine, birbirine benzeyen New York, Londra, İstanbul gibi küresel şehirlerden oluşmaya başlamıştır. Bu süreç küresel bir bilinci doğurmakta ve küresel hassasiyetleri tetiklemektedir. Diğer yandan ise devlet içinde bazı kimliksel gruplar küreselleşmenin bu homojenleştirici etkilerine karşı kendilerini daha fazla koruma adına içe kapanmacı ve savunmacı bir pozisyon almaktadırlar. Küresel ölçekte yaşanan aynışma süreçlerini kendi kimliklerine tehdit olarak görmektedirler.

Vatandaşlık dışı kimliksel tanımlamaların ortaya çıkması bireylerle devletler arasındaki bölünmez bütünlük anlayışının da sarsılmasına sebep olmuştur. Devletin aracılığına gerek kalmadan farklı uluslara ait insanların iletişim içerisine girmeleri ve ortak değerleri paylaşıyor duruma gelmeleri insanlar arasında ulus-devlet ötesi kimliklerin oluşması sürecini hızlandırmıştır. Önemli olan farklılıkları anlamak ve onlara empati duymaktır. Empati yapabilen insanlar gerçek anlamda güvenlik üretebilirler.

¹³ Catarina Kinnvall, "Globalization and Religious Nationalism: The Search for Ontological Security," *Political Psychology*, 2004, c. 25, s. 5, sy. 741-767.

¹⁴ Bu konuda hakem görüşüne teşekkür ederim.

Otorite merkezlerinin, ya da farklı aidiyet kümelerinin, çoğalmasıyla, devletin dışındaki diğer aktörlerin de güvenliğin tanımlayıcıları ve sağlayıcıları olma durumu hızlanmıştır. İçerisi ile dışarıları arasındaki ayrımların giderek azaldığı ve de dışarısının içerisini etkileme kapasitesinin artmakta olduğu bu zaman diliminde klasik devlet egemenliği anlayışı erozyona uğramaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün çok önceleri işaret ettiği gibi, küreselleşme sürecine paralel olarak güvenlik sorunları da küreselleşmektedir. Herhangi bir yerde ortaya çıkan bir gelişme farklı yerleri de etkileyebilmektedir. Dünya tek bir siyasi birim haline geldikçe, yani bir diğer deyişle dünya küresel bir köy haline dönüştükçe, mutlak güvenlik için izolasyon artık geçerli bir seçenek olmaktan çıkmaya başlamıştır.¹⁵ Dünyanın küçülmesi, ulaşım ve iletişim imkanlarının artması, ve zamanın hızlı akıyor olması, diğer bütün sorunları olduğu gibi güvenlik sorunlarını da küreselleştirmektedir. Çevre kirliliği, ekonomik istikrarsızlıklar, uluslararası göç, ulus-ötesi organize suç şebekeleri, ulus-ötesi terörist faaliyetler, kitle imha silahlarının çoğalması gibi güvenlik sorunları küreseldir ve herkesi etkilemektedir. Güvenlik sorunlarıyla yerel ölçekte mücadele etmek neredeyse imkansız hale gelmektedir. Ulusaşırı terörizm bu konuya en ideal örneği sunmaktadır. Küreselleşme bir yandan bu tarz terörist faaliyetlerin oluşmasını ve zarar verebilme kapasitelerini mümkün kılarken diğer taraftan da devletleri bu soruna karşı beraber hareket etmeye teşvik etmektedir.

Ulus-devlet ötesi bir sistemde güvenlik sorunları daha yapısal bir çerçeveden analiz edilmekte ve güvenliğe tehdit oluşturan sorunların ortadan kaldırılması için öncelikle doğuran yapısal şartların

¹⁵ Bu konuda Atatürk'ün şu sözleri çok manidardır. "Bütün dünya hadiseleri bize bunu açıktan açığa ispat eder. En uzakta zannettiğimiz bir hadisenin bize bir gün temas etmeyeceğini bilemeyiz. Bunun için beşeriyetin hepsini bir vücut ve bir milleti bunun bir uzvu addetmek icap eder. Bir vücudun parmağının ucundaki acıdan diğer bütün aza müteessir olur. 'Dünyanın filan yerinde bir rahatsızlık varsa bana ne?' dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla alakadar olmalıyız. Hadise ne kadar uzak olursa olsun bu esastan şaşmamak lazım. İşte bu düşünüş, insanları, milletleri ve hükümetleri bencillikten kurtarır. Bencillik şahsi olsun, milli olsun daima fena telakki edilmelidir." (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1989, s. 326)

dönüştürülmesi gerektiğine inanılmaktadır. Sinek öldürmekten ziyade bataklığı kurutmak felsefesine vurgu yapan bir anlayıştır bu. Güvenlik bölünebilir olma özelliğini kaybetmeye başlamış ve adeta bölünemez bir hale gelmiştir. Herkesin aynı geminin içinde olduğu, geminin batması durumunda bundan herkesin zarar göreceği anlayıştır bu.¹⁶

Güvenliğin kolektif ve bölünemez bir karakter kazanmasında 11 Eylül sonrası ortaya çıkan gelişmeler etkili olmaktadır.¹⁷ Zayıf ve başarısız olarak adlandırılan devletlerin yaşadıkları iç egemenlik sorunları, bu tip ülkelerde yeşerme zemini bulan terörist hareketlerin başka ülkelere sıçramasını kolaylaştırmaktadır. Artık bir ülkenin güvenliği için başka bir ülkenin nasıl yönetildiği ve o ülkedeki devlet-toplum yapısının karakteri önemli olmaktadır. Bu bağlamda öne sürülen temel tez, kesinlik içermemesine ve bazen spekülatif görünmesine rağmen, demokrasi ile yönetilmeyen ülkelerin hiçbir şekilde çevrelerine güven veremeyecekleri ve de bu durumun potansiyel olarak çatışmaları ve savaşları artıracığı olmuştur.¹⁸

1990 sonrası ortamda güvenlik ve özgürlük arasındaki denklemin nasıl kurulması gerektiği eskiye nazaran daha fazla tartışılır olmuştur. Güvenlik adına özgürlükleri nereye kadar sınırlamak meşru olacaktır?¹⁹ Hakim görüşe göre, kendi vatandaşından korkan devlet kendisini asla güvende hissetmeyecek ve dışarıyı için de güveniksizlik yaratacaktır. İçeride kendi devletinden korkan toplum ise küreselleşmenin hızlandırdığı dış etkilerden daha fazla korkacaktır.²⁰ Güvenlik ile ekonomik kalkınmışlık arasındaki ilişki daha açık bir

¹⁶ John Baylis, "International and Global Security in the Post-Cold War Era" *The Globalization of World Politics An Introduction to International Relations*, John Baylis ve Steve Smith (eds.), Oxford: Oxford University Press, 2005, s. 316-18.

Ian Clark, *Globalization and International Relations Theory*, Oxford: Oxford University Press, 1999.

¹⁷ Her ne kadar 11 Eylül öncesinde küresel terörizm bir sorun olarak tanımlanmışsa da, 11 Eylül bu anlamda bir milattır. Bu tarz tehditlerin yıkıcı etkileri çok açık şekilde 11 Eylül saldırılarıyla gözlemlenir hale gelmiştir.

¹⁸ N. Saharansky, R. Dermer, *Demokrasi Davası Zorbalık ve Terörle Baş Etmede Özgürlüğün Gücü*, İstanbul: Güncel Yayınları, 2005, sy. 39-57.

¹⁹ M. Kermal Öke, *Derviş ve Komutan, Özgürlük Güvenlik Sarkacındaki Türkiye'nin Kimlik Sorunsalı*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2004.

²⁰ N. Saharansky ve R. Dermer, *Demokrasi Davası Zorbalık ve Terörle Baş Etmede Özgürlüğün Gücü*, İstanbul: Güncel Yayınları, 2005, 57-78.

şekilde ortaya çıkmaya başlamış, artık güvende olabilmek için ulusların sürdürülebilir kalkınma stratejilerine olan ihtiyaç artmıştır. Bireysel anlamda daha fazla ekonomik ve siyasi özgürlük toplam güvenlik için artık olmazsa olmaz koşullardır.²¹

Soğuk Savaş zamanında olduğu gibi caydırıcılık ve çevreleme politikaları artık mutlak güvenlik üretememektedir. Rasyonel olduklarına inanılan caydırılabilir insan profili artık eskisi kadar geçerli değildir. Ulus-ötesi terörist faaliyetlerde bulunanlar bunun en güzel örneğini sunmaktadırlar. İnandığı dava uğruna en değerli varlığı olan hayatını bile gözden çıkarabilen radikal teröristlerle mücadelede geleneksel ordular çok etkili olamamaktadırlar. Düşmanın amacı korku toplumu yaratarak hedef kitlenin psikolojik dayanma sınırlarını ortadan kaldırmak olunca simetrik savaş anlayışı yeterli bir güvenlik garantisi olamamaktadır. Küreselleşme tehditlerin tahmin edilebilirliğini ve yönlerini muğlaklaştırmaktadır.²²

Ulus-devlet ötesi sistemde gerçek barışın, savaşları ortaya çıkarabilecek yapısal şartların ortadan kaldırılmasıyla elde edileceğine dair görüş daha fazla geçerlilik kazanmaya başlamıştır. Bu çerçeveden bakıldığında, barış için gereken yapısal şartların oluşmasına çalışmayan dış askeri müdahaleler amaçladıklarının aksine daha fazla güveniksizlik yaratabilmektedirler. Bu zaman diliminde ordular sadece savaşan değil aynı zamanda barışın oluşmasında rol alabilen kurumlar olmak zorundadırlar.

Etkili bir yönetim kurmakta başarısız olan devletler sadece kendi vatandaşları için değil diğer insanlar için de tehdit oluşturmaktadırlar. Bundan dolayıdır ki 1990'lardan bu yana başta Birleşmiş Milletler olmak üzere, çeşitli bölgesel güvenlik örgütleri, dünyanın problemleri yerlerinde ulus inşa etme adına çok uluslu güçler konuşlandırmışlardır. Barışı koruma ve barışı tesis etme operasyonlarının altında yatan temel mantık güvenlik sorunlarıyla küresel ölçekte mücadele etme gerekliliğidir.

²¹ J. Steinbruner ve N. Gallagher, "Constructive Transformation: An Alternative Vision of Global Security," *Deedalus*, 2004, c. 133, s. 3, sy 83-103.

²² P.G. Cerny, "Terrorism and the New Security Dilemma," *Naval War College Review*, 2005, c. 58, s. 1, sy. 10-33.

Soykırımlara, etnik temizlik faaliyetlerine, toplu ölümlere ve kötü yönetişimin etkilerine maruz kalan insanlardan, dünyanın neresinde yaşıyor olurlarsa olsunlar, artık bütün dünya sorumludur. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulması gelişmekte olan bu küresel bilincin güzel bir örneğidir.

Ulus-devlet ötesi sistemde hangi sorunların güvenlik sorunu olarak tanımlanmasında askeri ve politik elitlerin sahip oldukları öncelik ve ayrıcalıklar da sorgulanmaktadır. Sorunlar giderek daha kompleks hale geldikçe güvenlikten ne anlaşılması gerektiği konusunda klasik devlet bürokrasisinin tek yetkili olma durumu daha fazla sorgulanmaya başlamıştır.

Farklı Aktörler ve Güvenlik Anlayışları

Yaşadığımız zaman diliminde ulus-devlet temelli sistemden ulus-devlet-ötesi sisteme doğru bir geçiş sürmektedir. Bu sürecin güvenlik algılamalarını ne yönde etkileyeceği önemlidir. Bu bağlamda sistemdeki hakim aktörlerin bu sürece dair tutumlarını analiz etmekte fayda vardır. Biz burada ABD ve AB'nin tutumlarını inceleyeceğiz.

ABD, Ulus-Devlet-Ötesi Sistem ve Güvenlik

ABD, içinden geçilmekte olan bu süreçte ulus-devlet anlayışından olaylara bakmaya devam etmekte, çıkarlarını ve politikalarını bu zaviyeden şekillendirmektedir. Söz konusu olan ABD'nin ulus-devlet anlayışından vazgeçmesi değil, bilakis yapısalci gerçekçilik ekol varsayımları ışığında, küresel ölçekte etkili demokratik bir imparatorluk yaratmaya çalışmasıdır. ABD, egemenliği konusunda kıskanç ve muhafazakar davranmakta, diğer ulus-devletlerin göreceli olarak zayıflamalarını ve liderliğini yaptığı imparatorluk sistemine dahil olmalarını ister gözükmektedir.²³

²³ Chalmers Johnson, *Amerikan Emperyalizminin Sonbaharı*, İstanbul: Küre Yayınları, 2005.

ABD, Soğuk Savaş sonrası dönemde artan gücüne paralel olarak dünyanın her yerinde stratejik çıkarlar peşinde koşan, bundan dolayı da potansiyel anlamda kendisini devamlı olarak tehdit altında hisseden bir devlettir. ABD, elinde taşımakta olduğu büyük çekiç yüzünden nerdeyse her sorunu çivi gibi görmektedir. Burada kastedilen, ABD'nin kendisini aşırı gücünden dolayı potansiyel güvenlik sorunlarını tolere etme zorunda hissetmemesidir. Onları tamamen ortadan kaldırmak varken, başka yollar denemek, mesela uzun vadeye yayılmış sorunların dönüştürülmesine yönelik stratejiler izlemek, hiç de çekici gözükmemektedir. ABD, güçlü olduğu için kendisini Hobbesian bir güvenlik ortamında hissetmektedir.

Soğuk savaş sırasında transatlantik müttefikler arasında güvenlik alanında benzer çıkarlar ve politikalar söz konusu olmuş, taraflar güvenlikten ne anlaşılması ve güvenliğe tehdit oluşturan unsurlarla nasıl mücadele edilmesi konusunda ortak tavırlar takınabilmişlerdir. Sovyet yayılmacılığının ve muhtemel bir Sovyet nükleer saldırısının en önemli tehdit olarak kavramsallaştırıldığı bu zaman diliminde taraflar, güvenliklerini sağlamak için NATO çerçevesinde askeri işbirliği yapmış ve Sovyet tehdidini dünyanın çeşitli bölgelerinde kuşatmaya yönelik çevreleme politikaları izlemişlerdir. Soğuk Savaş zamanında Batı bloğunun güvenlik odağı daha çok Avrupa kıtası olmuştur. Avrupa'nın güvende olması bütün diğer öncelikler arasında ilk sırada gelmiştir.²⁴

Bu sebepten dolayıdır ki, şu an için AB içerisinde bir Kantian güvenlik cemiyetinden bahsedilebiliyorsa, bu uzun yıllar boyunca ABD önderliğindeki NATO'nun Avrupa kıtasının güvenliğini sağlamasındandır. Şayet ABD Avrupa'nın güvenliğini Sovyetler Birliği'ne karşı sağlamamış olsaydı, AB ülkeleri bu işi kendi başlarına yapmak zorunda kalacaklardı ki bu da onların güvenlik cemiyeti

Ben Rosamond, "Conceptualizing the EU Model of Governance in World Politics," *European Foreign Affairs Review*, 2005, c. 10, s. 4, sy. 63-478.

²⁴ Stuart Croft, Jolyon Howorth, Terry Terriff ve Mark Webber, "NATO's Triple Challenge," *International Affairs*, 2000, c. 7, s. 3, sy. 495-518.

oluşturmak için harcadıkları enerjiyi silahlanmaya harcamaları anlamına gelecekti.

Soğuk savaşın bitimini takip eden yıllarda ise ABD ve AB arasında sistemin genel özellikleri ve güvenlik algılamalarının niteliği konularında farklılaşmalar görülmeye başlanmıştır. Bu farklılıkların altında yatan en önemli sebepler hiç kuşkusuz Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla beraber ortak düşmanın ortadan kalkması ve ABD'nin güç skalasında sistemin bütün diğer aktörleri karşısında rakipsiz konuma gelmeye başlamasıdır. Paul Kennedy'nin tahminlerinin aksine ABD'nin ekonomik gücü azalmamış, bilakis göreceli olarak daha da artmıştır. Askeri teknoloji alanında ABD rakipsizliğini korumaktadır. Askeri harcamalara ulusal bütçeden ayrılan para açısından ABD ilk sırada gelmiş ve diğer bütün güçlü ülkelerin toplam askeri harcamalarından daha fazla askeri harcamayı Washington yönetimi tek başına yapabilmektedir.²⁵

Soğuk Savaşın aksine Avrupa kıtası ABD açısından en önemli coğrafya olmaktan çıkmıştır. Bunda Avrupa'da ortaya çıkmaya başlayan güvenlik sorunlarının AB'nin entegrasyon ve genişleme projeleriyle ortadan kalkmaya başlaması etkili olmuştur. ABD, bir anlamda Avrupa'yı AB'ye bırakmaya başlamıştır. Özellikle Çin faktöründen dolayı Doğu Asya ve petrol gibi doğal kaynakların artan öneminden dolayı da Orta Doğu Bölgeleri ABD açısından en önemli stratejik bölgeler olmuştur.²⁶

Bu arka plandan bakıldığında ABD açısından önemli olan merkezinde ABD'nin yer aldığı, kuralları ABD'nin koyduğu, diğer aktörlerin ABD'nin tanımladığı güvenlik çıkarlarını yerine getirmeye çalıştıkları, ABD ile olan işbirliklerinin karşılığında da ABD'nin lütfünü

²⁵ Amerika Birleşik Devletlerinin 200y yılı için toplam askeri harcaması takriben 500 milyar dolar civarındadır. Bilgi için bakınız. <http://www.whitehouse.gov/omb/budget/fy2007/defense.html>. 2004 yılı için yapılan bir çalışmada ABD ile dünyanın diğer devletlerinin askeri harcamaları karşılaştırılmış ve ABD'nin neredeyse dünyanın toplam savunma harcamalarının yarısını tek başına yaptığı görülmüştür. Bakınız. <http://www.globalsecurity.org/military/world/spending.htm>.

²⁶ *US National Security Strategy in 2002*. Metne şu internet adresinden ulaşılabilir: <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.pdf>

kazanmaya çalıştıkları bir düzenin ortaya çıkmasıdır. ABD'nin uyguladığı temel imparatorluk stratejisi açıklıktır. Bu stratejinin başarısı için ABD'nin çıkarlarını ve değerlerini benimseyecek aktörlerin ortaya çıkarılması esastır. Bu, güçlü devletlerin ortadan kaldırılması ya da mikro devletçiklerin ortaya çıkartılmasını gerektiriyorsa, böyle adımlar meşru görülecektir. Diğer bütün ulus-devletlerin ABD'nin etki alanına açık hale gelebilmesi için malların, sermayenin, hizmetlerin önündeki engeller kaldırılmalıdır. Buna rağmen kişilerin ve iş gücünün serbest dolaşıma açılması yönünde ABD'nin isteksizliği dikkatlerden kaçmamalıdır. ABD'nin yapmaya çalıştığı serbest ticaret yoluyla dünyayı kendi değerleri yönünde dönüştürmek ve şekillendirmektir. Bu, bir imparatorluk stratejisidir.²⁷ ABD, kendi değerlerinin evrenselliğine inanan en iddialı ulustur. Bu anlamda ABD'nin duruşu müzakereye kapalı bir duruştur ve dünyadaki farklı medeniyetleri ve devlet-toplum algılamalarını anlayabilecek esnekliğe sahip değildir. 11 Eylül saldırıları sonrasında Amerikan yönetiminin benimsediği 'ya bizdensiniz ya da değil' yaklaşımı bunun en güzel yansımasıdır.

Böyle bir sistemde güvenliğin sağlanmasından öncelikli olarak ABD silahlı güçleri sorumludurlar. Bu maksatla dünyanın çeşitli bölgelerine yayılmış takriben 800 civarında Amerikan askeri üssü vardır. Bunların boyutları ve görev tanımları farklılık arz etse de temelde yerine getirmeye çalıştıkları hedef ABD çıkarlarının dünyanın değişik bölgelerinde gözetilmesidir. ABD bir askeri üsler imparatorluğudur. Bu imparatorluk doğrudan yönetim esasına dayanmamaktadır. Yurt dışında bulunan askeri üsler savaştan çok simgesel bir görevi yerine getirmektedirler.²⁸ Bu imparatorluğu, başında ABD başkanının olduğu onun altında ise savunma bakanı ve doğrudan Başkan'a karşı sorumlu olan bölgesel komutanlar zinciri yönetmektedir. Savunma Bakanlığının ulusal bütçeden en fazla payı alan birim olması ve yurt dışındaki ABD çıkarlarını sivillerden çok üniformalı subayların gözettiği bir sistem imparatorluk sıfatına yaklaşmaktadır.²⁹

²⁷ Andrew J. Bacevich, *American Empire*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Pres, 2002.

²⁸ Chalmers Johnson, *Amerikan Emperyalizminin Sonbaharı*, İstanbul: Küre Yayınları, 2005.

²⁹ Chalmers Johnson, *Amerikan Emperyalizminin Sonbaharı*, İstanbul: Küre Yayınları, 2005.

Amerikan silahlı güçlerinin temel misyonu güvenliği zedeleyecek durumlar ortaya çıktığında onları ortadan kaldırmak, kendi kaynaklarının yetmediği durumlarda ise bu işi diğer askeri birimlere havale etmektir. Sistemin güvenliğinden kastedilen ABD'deki asıl güç odaklarının güvenliğidir. Sistemdeki bütün diğer unsurlar bu amaç uğruna enstrümantal bir şekilde kullanılmaktadırlar. Onların güvende olabilmeleri için ise ABD'nin güvenlik çıkarlarını kabul etmeleri ve davranışları bunlara göre belirlemeleri gerekmektedir. Bu düzende ABD'nin dışında güçlü devletlerin ortaya çıkması arzulanmaz. Aksi bir durum küreselleşmekte olan Amerikan sermayesi açısından bir tehdit oluşturacaktır. Amaç Amerikan sermayesine ve yaşam kültürüne direnemeyecek ve bunu kolaylıkla benimseyebilecek insan topluluklarının ortaya çıkartılmasıdır. Bu bağlamda ABD bir yandan dünyanın çeşitli yerlerinde liberal demokrasinin gelişmesine yönelik sivil toplum faaliyetlerine destek olurken diğer yandan da siyasi milliyetçiliği karalayıcı bir söylemi oturtmaya çalışmaktadır. Milliyetçilik sadece ABD tarafından yapıldığında iyi olarak kavramsallaştırılmakta ama diğer toplumlar tarafından kutsandığında küreselleşme ve demokratikleşme önünde engel olarak lanse edilmektedir.³⁰

Amaçlanan şey, ABD tipolojisinde devletçiklerden ziyade Amerikalı profilinde insanların ortaya çıkmasıdır. Maddi kazanımları hayatın odağına alan, serbest pazar ekonomisini yüceltten, tüketim olgusunu benimsemiş insan tiplemesi, ABD'nin liberal ekonomik düzeninin öngördüğü en ideal insan olmaktadır. Fukuyama'nın de belirttiği gibi liberal devlet-toplum modelinin insanoğlunun erişebileceği en üst siyasi örgütlenme modeli olduğuna inanılmaktadır.³¹

Son zamanlarda dile getirilen görüşlerden bir tanesi ABD'nin küresel imparatorluğunu devam ettirebilmek için liderliğini kendisinin yapacağı demokratik devletlerden oluşacak bir devletler bloğunun

Ewan Harrison, "Engagement or Empire? American Power and the International Order," *International Affairs*, 2004, c. 80, s. 4, sy.755-768.

³⁰ A. G. Hopkin, "Capitalism, Nationalism and the New American Empire," *Journal of Imperial and Common wealth History*, 2007, c. 35, s. 1, sy. 95-117.

³¹ Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man*, New York: Free Press, 1992.

kurulması, buna kurumsal bir kimlik kazandırılması ve zamanla bu bloğun Birleşmiş Milletlerin ve NATO'nun yerini almasıdır. Buna gerek duyulmasının en önemli sebeplerinden bir tanesi, ABD'nin eskiden olduğu gibi BM'yi ve NATO'yu kendi dış askeri müdahalelerini meşrulaştırmak adına kullanamamasıdır. Buna sadece Çin ve Rusya gibi ülkeler değil aynı zamanda ABD'nin Avrupalı müttefikleri de karşı çıkmaktadırlar. ABD, Şanghay İşbirliği Örgütü gibi potansiyel olarak Orta Asya'daki etkisini sınırlandırmaya çalışan kuruluşlardan hoşnut değildir. Çin'in gelecekte ABD çıkarlarını tehdit etmemesi için ona karşı bölgedeki Japonya ve Hindistan gibi ülkelerle stratejik ilişkiler kurmaktadır. Amacı demokratik ülkelerden oluşacak bir örgütü kendi küresel eylemlerine meşruiyet kazandırmak adına ortaya çıkarmaktır. ABD, bir yandan Orta Doğu, Kafkasya, Orta Asya, Kuzey Afrika ve Karadeniz bölgelerinde yer alan göreceli olarak küçük ölçekli ülkeleri liberal demokratik normlar çerçevesinde dönüştürmeye çalışırken, diğer yandan da Çin ve Rusya gibi potansiyel rakiplerini demokratik devletler koalisyonu kurarak dengelemeye ve çevrelemeye çalışmaktadır.

AB, Ulus-Devlet-Ötesi Sistem ve Güvenlik

ABD'nin aksine, AB ülkeleri ulus-devlet ötesi bir yapılanmayı daha fazla arzuluyor görünmektedirler. AB, egemenliğin devletler ve devlet dışı aktörler arasında paylaştırılması fikrine daha sıcak bakmaktadır. AB, kendi bölgesel entegrasyon modelinin dünyanın diğer bölgelerine de yayılmasını ve de dünyanın küresel yönetim prensibi çerçevesinde yönetilmesini istemektedir.

AB, küresel güvenliği sağlamak için dünyayı dost ve düşman ülkeler diye ayırmak ve güçler dengesi çerçevesinde hareket etmeyi meşru görmemektedir. Amacı, uluslararası hukuku ve örgütleri etkin kılarak ülkeler arasındaki belirsizlikleri ve yanlış anlamaları mümkün olan en az seviyeye indirmek ve devlet içerisinde mevcut olan düzenli yapıyı devletler arası alanda da hakim kılmaktır. Bunu küresel bir imparatorluk inşa ederek değil, benzer değerleri benimseyen ülkeler ve bölgeler arasında karşılıklı işbirliğini artırarak yapmaya çalışmaktadır. AB bir anlamda küresel ölçekte bir entegrasyonu amaçlamaktadır.

AB'nin ABD'ye nazaran göreceli güçsüzlüğü onun sorunların çözümünde çok taraflı hareket etmesini gerekli kılıyor olsa da, AB'nin nihai hedefi sorunları ortaya çıkaran yapısal faktörleri dönüştürerek ortadan kaldırmaktır. AB, kendi içerisinde güvenlik sorunlarının çözümünde hukuku, entegrasyonu, uzlaşmayı ve siyaseti o kadar fazla kullanmaktadır ki, dışarıdaki güvenlik sorunlarıyla ilgilenirken, askeri metotlara başvurmak akla gelen en son seçenek olmaktadır.

Bu küresel vizyona rağmen, AB ilgi alanını uzun zamandan beri Avrupa kıtasıyla sınırlamıştır. ABD'nin aksine AB ülkeleri dünyanın çeşitli yerlerinde stratejik çıkarlar peşinde koşmaktan uzak durmuşlardır.³² 1990'lı yıllarda AB ülkelerini en fazla meşgul eden konu, 1950'li yıllardan beri sürmekte olan özellikle Almanya ve Fransa arasındaki entegrasyon sürecinin Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından negatif olarak etkilenmemesi için ne yapılması gerektiği olmuştur.

Korkulan şey Rusya'nın Avrupa'dan çekilmesi, ABD'nin Avrupa'daki askeri varlığını azaltması ve de Almanya'nın birleşmesi neticesinde Avrupa kıtasında eski güçler dengesi politikalarına dönülme riskidir. Bundan dolayıdır ki Avrupalılar, enerjilerinin büyük bir bölümünü AB entegrasyon sürecinin devam etmesine ayırmışlar ve Almanya'nın tek taraflı olarak Avrupa'yı dönüştürmesinden ziyade AB'nin Almanya'yı dönüştürmesine çalışmışlardır. Buna ilaveten bağımsızlıklarını yeni kazanan eski Sosyalist Blok ülkelerinin AB sistemine entegre edilmeleri ikinci en önemli öncelik olarak ortaya çıkmıştır.

Avrupa'nın çevresinden kaynaklanan tehditleri bertaraf etmek için ise kullanılan temel strateji Avrupa'nın toplumsal modelinin ve de kurucu değerlerinin bu bölgelere ihraç edilmesi olmuştur. Yani istikrarsız çevrenin AB normları temelinde dönüştürülmesi esastır. Gerek aday ülkelere uygulanan katılım sürecinin mantığı gerekse de üye olamayacak olan diğer ülkelerle geliştirilen ilişkilerin özü bu temel

³² Alan W. Dowd, "A Different Course? America and Europe in the 21st Century," *Parameters: US Army War College*, 2004, c.34, s.3, sy. 61-74.

güvenlik stratejisine dayanmaktadır.³³ Genişleme, derinleşme, Yakın Çevre (komşuluk) politikası, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası, üye olmasalar da komşu ülkeler için geliştirilen aksiyon planları, bunların hepsinin nihai hedefi AB'nin güvenliğine katkıda bulunmaktır.³⁴

Avrupa Birliği'nin anlayışına göre sistemin güvenliğinin sağlanmasının en önemli yolu, iyi yönetilen, vatandaşlarının sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını yerine getiren, ve bu sayede çevrelerine istikrarsızlık ihraç etmeyen devletlerin ortaya çıkmasıdır. Avrupa Birliği'nin derinleşme ve genişleme projelerinin hedeflediği budur. Vatandaşlarının güvenliğini sağlayamayan devletler hem egemenliklerini diğerlerine kabul ettiremezler hem de diğerleri tarafından güvenlik tehdidi olarak değerlendirilirler. AB'nin hedeflediği şey ulus-devletlerin ortadan kalkmaları değil, bilakis etkinleşerek meşruiyetlerini korumaya devam etmeleridir.

Küreselleşen bir düzende devletlerin tamamen silinip gitmemesi ve de halklarının gözünde meşruiyetlerini korumaları için egemenliklerini devlet dışında ortaya çıkmaya başlayan otorite merkezleri ile paylaşmaya hazır olmaları gerekir. Hiyerarşik ve merkezi bir devlet anlayışından yatay düzlemde egemenliğin paylaşıldığı bir yönetim anlayışına geçilmesi güvenliğin sağlanmasında önemlidir.

AB entegrasyon sürecinin hedeflediği şey giderek karmaşıklaşan hayatın daha kaliteli yaşanır hale gelebilmesi için mümkün olan en iyi kurallar bütünü oluşturabilmek, insanların farklılık arz eden kimliklerini yaşarken aynı zamanda da güvende olabilmelerini sağlamaktır. Bir yandan neo-liberal ekonomi-politik anlayışın öngördüğü olabildiğince hür bireyi ortaya çıkarmak diğer yandan da

³³ A. Higashiro, "For the Sake of Peace and Security The Role of Security in the European Union Enlargement Eastwards," *Cooperation and Conflict*, 2004, c. 39, s. 4, sy. 347-368.

³⁴ R. Balfour ve A. Rotta, "Beyond Enlargement: The European Neighborhood Policy and Its Options," *International Spectator*, 2005, c. 1, sy. 7-20;

D. Lynch, "The Security Dimension of the European Neighborhood Policy", *International Spectator*, 2005, c.1, sy. 33-43.

sosyal dengelerin korunduğu sosyal devlet anlayışını devam ettirmek entegrasyon sürecinin temel hedefidir.³⁵

AB vatandaşları küreselleşmenin ortaya çıkardığı etkileri en yoğun şekilde yaşamaktadırlar. Aslında AB entegrasyon sürecinin kendisi, küreselleşme sürecinin Avrupa ölçeğindeki yansımasıdır. Sınırlar arası geçişgenliğin ve ulus-devlet ötesi hareketlerin serbest hale geldiği bir düzlemde AB vatandaşları kendilerini önemli tehditler altında hissetmektedirler. Bir taraftan AB içi ve AB dışı sermayenin sınır tanımaz hareketliliği bir taraftan da AB entegrasyon sürecinin hızlandırdığı malların ve işgücünün serbest dolaşımı AB vatandaşlarının, özellikle de en güçlü AB üyelerinde yaşayanların, sosyal, kültürel, ve ekonomik güveliklerini tehdit etmeye başlamıştır.³⁶

Genişleme sürecine paralel olarak farklı kültürel, sosyal ve ekonomik özelliklere sahip insanların AB üyesi ülkelere göç etmesi bu anlamda yaşanan güvensizlik durumunu daha da pekiştirmiştir. Hem göç alan hem de göç eden topluluklar birbirleriyle daha içli dışlı oldukça birbirlerinin değerlerine karşı geliştirdikleri hassasiyetler artmıştır. Güçlü ulus-devlet geleneklerine sahip Avrupa devletleri bu sorunu çözebilmek için Avrupa'nın geneline hitap edecek ulus-devlet-üstü bir siyasi örgütlenmeden medet ummuşlar, ortak Avrupalılık kimliğinin ve bilincinin yaratılmasıyla bu kimlik karmaşasının ortadan kalkacağına inanmışlardır.³⁷

İster Fransa gibi vatandaşlık anlayışını anayasalcılık ve topraksal aidiyet temelinde tanımlayan ülkeler olsun isterse de Almanya gibi kültürel vatandaşlık peşinde koşmuş ülkeler, bunların hepsi aşamalı olarak liberal ve çok-kültürlü vatandaşlık anlayışına geçmeye başlamışlardır. AB'nin bu bağlamda yaşadığı güvenlik krizi ABD'nin

³⁵ E. Gualini, "Integration Diversity, Plurality: Territorial Governance and the Reconstruction of Legitimacy in European Post-national State," *Geopolitics*, 2004, c. 9, s. 3, sy. 542-563.

³⁶ Javier Solana, "A Secure Europe In A Better World," <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf> 12 Aralık 2003.

Lauren M McLaren, "Public Support for the European Union: Cost/Benefit Analysis or Perceived Cultural Threat?," *Journal of Politics*, 2002, c. 64, s. 2, sy. 551-567.

³⁷ M Elstrup-Sangiovanni ve D. Verdier, "European Integration as a Solution to War," *European Journal of International Relations*, 2005, c. 11, s. 1, sy. 99-115.

yaşadığından daha derindir. ABD’nde de benzer süreçler yaşanmaktadır ama bunun kimlikel krizler yaratması daha zor olmaktadır, çünkü ABD’nin kendi vatandaşlık anlayışı zaten çok-kültürlülüğe dayanmaktadır. Amerikalılık potasında eriyen insanlar doğuştan Amerikalı olmasalar da ileriki yıllarda Amerikalı gibi hissedebilmektedirler. Bunda etkili olan en önemli sebep ABD’nin kuruluşunda yatan liberal ve birey odaklı devlet-toplum yapısıdır.³⁸

AB ülkelerinin gelenekleri ve geçmişleri ise buna pek imkan vermemektedir. AB ülkeleri güçlü ulus-devlet geleneklerine sahip olan ülkelerdir. Ulus-devlet temelli sistem zaten Avrupa coğrafyasında doğmuştur. AB ülkeleri kendi ulusal kimliklerini pekiştirmek adına uzun yıllar birbirleriyle savaşmışlardır. AB ülkeleri coğrafya açısından da pek şanslı değillerdir zira sıkışık bir alanda yaşıyor olmak onları birbirlerine karşı daha hassas hale getirmiştir. İç ve dış ayrımı bu yüzden çok kuvvetlidir Avrupa’da. AB ülkeleri sömürgeci ve başka ulusları medenileştirme geleneklerinden dolayı AB dışı insanlarla da kolayca kaynaşamamaktadırlar. Uzun yıllar Avrupalılık kimliğini diğerlerine karşı yürütmüş oldukları savaşlar neticesinde tanımlamaya çalıştıklarından bugün bir Cezayirli’nin, bir Mısırlı’nın, bir Türk’ün ya da bir Rus’un Avrupalı olarak kabul edilmesi oldukça zordur. Bu insanların Avrupa’ya göç etmeleri ve oralarda çalışıp yaşamak istemeleri hep sorun olmuştur. Tarihin penceresinden bakıldığında görülen odur ki Avrupalı toplumlar çok kültürlülük alanında pek başarılı olamamışlardır.

Ne Fransa’nın uyguladığı doğuştan Fransız olmayanları asimile etmeye yönelik politikalar ne de Almanya’nın yabancı işçilere karşı uyguladığı görmezden gelme politikası çok kültürlülüğün Avrupa kıtasında yeşermesini mümkün kılmıştır.³⁹ Örneğin Almanya’nın izlediği temel strateji, yabancıları Alman toplumuna entegre etmek şöyle

³⁸ Samuel P. Huntington, *Biz Kimiz: Amerika’nın Ulusal Kimlik Arayışı*, İstanbul: Global Yayın Ajansı, 2004.

³⁹ Moraes, Claude, “The Politics of European Union Migration Policy,” *Political Quarterly*, 2003, c. 1, s. 74, sy.116-131.

Jordan, Bill; Stråth, Bo ve Triandafyllidou, Anna, “Contextualizing immigration policy in Europe,” *Journal of Ethnic & Migration Studies*, 2003, c. 29, s. 2, sy. 195-224.

dursun, onları kendi gettolarında Almanlardan ayrı olarak yaşamaya mecbur etmek olmuştur. Bu insanlar bir gün nasıl olsa gideceklerdir anlayışı kendilerinin daha üstün bir etnik grubun mensubu oldukları inancıyla birleştiğinde, Almanların bu farklı insanları toplumlarına entegre etme çabaları başarısız olmuştur.

İngiltere ve Hollanda hükümetlerinin uyguladıkları çok kültürlü model de istenen sonuçları vermemiştir. Bu iki ülkede yabancılara kendilerini kamusal alanda ifade etmelerine izin verilmesi, bu insanların günün birinde gerçek İngiliz ve Hollandalılar olarak kabul edilecekleri anlamına gelmez. Amaç, onların farklılıklarını yaşamalarına izin vererek toplumun geneliyle entegre olmalarını engellemektir. Hatta bir görüşe göre, yabancılara karşı çok-kültürcü tutum takınmak, bir anlamda kendi kültürünün cazibesine olan inançsızlığın bir göstergesidir. Tolere etmek zayıfların işidir. Buna benzer düşünceler 11 Eylül sonrası ortamda Avrupa'da daha sık duyulmaktadır.

1990'lar boyunca AB alanı her geçen gün biraz daha fazla risk toplumuna dönüşmüştür. Risk toplumundan kastedilen, her şeyin giderek daha fazla belirsizleştiği, olayların ve insani ilişkilerin birbirlerini etkileme durumlarının arttığı bir ortamda insanların hayatlarında kesinlikler ve mutlak garantiler bulma durumunun ortadan kalkmasıdır.⁴⁰ Avrupa vatandaşlarının yaşadıkları aynı zamanda birden fazla yere ait olabilme duygusu Avrupa'nın yaşadığı küreselleşme/entegrasyon sürecinin derinliğiyle yakından ilişkilidir. Bu durum bir ölçüde rahatsızlık yaratsa da, aynı zamanda Avrupalıların küresel sorumluluk duygularını geliştirmiştir. Modern zamanların dışlayıcı ve ötekini yok sayıcı pratikleri Avrupa'da gittikçe daha fazla geçersiz hale gelmektedir.

Ahlaki referans noktalarının bireysellik bazında tanımlanmaya başladığı bu süreç kaçınılmaz olarak sağlam ulus-devlet geleneklerine sahip olan Avrupa Birliği toplumlarında gözle görülür riskler yaratmıştır. Bireyselliğin ve relativizmin ancak ortak bir Avrupalılık kimliği altında yaşanması durumunda risklerin azalacağı umulmuştur.

⁴⁰ U. Beck, *Risk Society Towards A New Modernity*, Londra: Sage Publications, 1992.

Bu üst kimliğin en önemli özelliği ise herhangi bir toplumsal/ulusal kimliğe referans yapması değil, daha çok AB vatandaşlarının etrafında birleşebilecekleri seküler değerleri vurgulamasıdır.⁴¹ Bu mantık özellikle AB'nin genişleme sürecinde ortaya çıkmıştır. Her ne kadar AB'ye üye olanlar formel anlamda farklı ulus-devletlerse de, genişlemeden amaçlanan Avrupalılık-evrensellik değerler çerçevesinde dönüşüme uğramış bireylerin AB'ye katılımıdır.

AB penceresinden baktığımızda bugün diğer devletlerden toprak bütünlüğüne ve anayasal egemenliğe yönelmesi muhtemel geleneksel askeri tehditlerin azaldığını görmekteyiz. Bunun tersine kimliksel tehditlerde bir artış vardır. AB içerisinde bugün tehdit olarak kavramsallaştırılan gelişmeler daha çok çevre sorunları, ekonomik problemler, insan hareketleri, organize suçlar ve terörizmle ilgili olanlardır.

AB bu tip tehditlerin halledilmesinde daha çok siyasi metotları tercih etmekte bireylerin karar alma süreçlerine daha fazla katılımını önemsemektedir. Görüşüp tartışmadan, tartışıp uzlaşmadan hiç bir soruna çözüm bulunamayacağı anlayışı önem kazanmıştır. Bu bakış açısı güvenlik konusuna şu şekilde yansımıştır. Güvenliğin her şeyden önce siyasi bir durum olduğuna inanılmış, siyasetten ve ideolojilerden bağımsız, nesnel olarak mevcut bir güvenlik ya da güvenliksizlik durumunun olamayacağına kanaat getirilmiştir. Kimin/neyin, kimler tarafından, ne şekillerde tehdit edildiği, tehditlerin neler oldukları ve de bu tehditlerle ne şekillerde mücadele etmek gerektiği hiç olmadığı kadar siyasi ve söylemsel bir durum olarak düşünülmüştür. Bu soruların cevaplanmasında farklı bireylerin söylemsel bir mücadele içine girmeleri güvenliğin siyasi karakterini daha net şekilde ortaya çıkartmıştır. Dolayısıyla önemli olan bu tür söylemsel tartışmalara

⁴¹ E. Gualini, "Integration Diversity, Plurality: Territorial Governance and the Reconstruction of Legitimacy in European Post-national State," *Geopolitics*, 2004, c. 9, s. 3, sy. 542-563;
I. Manners, "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms," *Journal of Common Market Studies*, 2002, c. 40, s. 2, sy. 235-258.

katılmak ve de neyin güvenlik sorunu olup neyin olmadığını belirlemede etkili olabilmektedir.⁴²

Sonuç

Ulus-devlet ötesi sistemin ortaya çıkmaya başlamasıyla beraber güvenliğe ilişkin teorik yaklaşımlarda da bir çeşitlenme ve farklılaşma gözlenmektedir. Yapısalcı gerçekçiliğin açıklama kapasitesi günümüz gelişmelerini anlamada artık yeterli değildir. Farklı eleştirel bakış açılarının paylaştığı temel noktalar şunlardır. Yapısalcı gerçekçilik ekolü, devletlerarası sistemin ezelden ebede kadar sürecek olan tek sistem olduğuna inanır. Uluslararası alanda yaşanan anarşik durumun, yani devletlerin üstünde herhangi bir üst otoritenin yer almamasından dolayı bütün devletlerin kendi güvenliklerinden kendilerinin sorumlu olmasının, sistemin kaçınılmaz sonucu olduğuna inanan yapısalcı gerçekçilik ekolü, devlet ötesi düzenlemelerin mümkün olmadığına inanmaktadır. Buna göre ya devlet içerisinde tam güvenlik vardır, ya da devletlerarası düzlemde tam güveniksizlik vardır. Bütün eleştiriler, bu bakış açısının devlet ötesi kavramsallaştırmaları imkânsız kıldığını düşünmekte ve insanlığın devletten daha iyi çalışan bir siyasi örgütlenme modeli oluşturma çabalarını baltaladığına inanmaktadırlar. Hâlbuki devletlerarası sistem her zaman kargaşa ve güvensizlik üretmeyebilir. Devletler işbirliği yapabilirler ve gerektiğinde uluslararası örgütler vasıtasıyla daha güvenli bir düzen inşa edebilirler. Önemli olan devletlerin birbirlerine güvenmelerini mümkün kılacak mekanizmaların inşa edilmesidir. Bu güven, gerektiğinde Birleşmiş Milletler tarzı bir örgüt tarafından, gerektiğinde ise uluslararası hukuk ve normlar tarafından oluşturulabilir. Devletler arasında paylaşılan ortak değerler ve çıkarlar arttıkça sistemin anarşik özelliği ortadan kalkacak ve uluslararası arenada bir toplum ortaya çıkacaktır.

⁴² O. Waeber, "Securitization and De-securitization," *On Security*, Ronny Lipschutz (ed.), New York: Columbia University Press, 1995, sy. 46-86.

Farklı bir eleştiri ise yapısalcı gerçekçilik ekolünün vatandaşlık anlayışını kutsallaştırdığı bunun da farklı kimlikli gruplara ait olan insanların birbirlerini anlamalarını ve aralarında ortak aidiyet kümeleri oluşturmalarını engellediğidir. Biz ve onlar ayrımını doğal gören ve bu ayrımın güvenlik için şart olduğunu varsayan geleneksel anlayış farklılıkların bir arada yaşamasını zorlaştırabilir.

Feminist eleştiriye göre geleneksel görüş erkek egemen bir görüştür ve başta kadınlar olmak üzere marjinal kimlik gruplarının güvenliğini sağlamayabilir. Askerliğin, savaşın ve devlet adamlığının kutsallaştırıldığı bir sistemde kadınların farklılıklarını ifade edebilmeleri ve kendi bakış açılarından alternatif güvenlik önerileri sunmaları imkânsızlaşmaktadır. Onlardan beklenen, hakim ideoloji tarafından kendilerine uygun görülen rolleri oynamalarıdır. Bu çerçeveden bakıldığında, bazı kadınların devletlerinin yönetiminde etkili pozisyonlara gelmeleri pek bir değer ifade etmez. Mühim olan kadınsı bakışın etkili olmasıdır.

Başka bir eleştiri ise, yapısalcı gerçekçilik ekolünün devleti bireye göre öncelendiği ve bireysel hakların devletin güvenliği söz konusu olduğunda hiç tereddütsüz sınırlandırılabilceğini varsaymasıdır. Buna göre insanlar devletleri için vardılar. Hâlbuki eleştirel düşünceye göre önemli olan devletlerin insanların hizmetinde olduğu anlayışının meşruluk kazanmasıdır. Ulus devlet insan mutluluğunun gerçekleştirilmesinde sadece bir araçtır. Asla kendi başına bir amaç olamaz.

Bir başka eleştirel görüşe göre, gerçek güvenlik tam silahsızlanmadan geçer. Ne kadar fazla silahlanılırsa savaşın çıkma ihtimali o kadar artar. Barış için silahlanabileceği düşüncesi eleştirel bakış açısına göre anakroniktir ve anlaşılması güçtür. Barış isteniyorsa devamlı barıştan konuşmak gerekir. Gerçek güvenlik Kuzey ile Güney arasındaki gelir adaletsizliğinin giderilmesi, insanların daha iyi yaşayabilmek için gereken ekonomik ve sosyal imkânlara kavuşması, insanların kendi farklılıklarını özgürce ifade edip yaşayabilmeleri, silahlanmaya ayrılan paraların kalkınmaya ve ekonomik gelişmeye ayrılması, sürdürülebilir kalkınma modellerinin oluşturulması, kuraklık,

kirlilik ve küresel ısınma gibi ekolojik felaketlerin önlenmesi ile mümkün olabilir.⁴³

Bu tarz eleştiriler 11 Eylül terörist saldırılarından sonra daha seyrek duyulmaktadır. Bilakis, ABD'nin teröre karşı ilan ettiği savaş 'biz ve onlar' ayrımının üzerinden yürütüldükçe, çok kimlikli insan tipinin ve çok kültürlü toplum yapılarının oluşması oldukça zor gözükmektedir.

Çok-kültürlülüğün ve çok-kimlikliliğin 11 Eylül'e kurban gitmemesi için AB'nin Avrupa ölçeğinde uygulamakta olduğu entegrasyon süreci bir umut ışığı olabilir. Ama bu projenin evrensel boyutta başarılı olabilmesi için AB üyesi ülkelerin dünyanın geri kalanına ABD'nin gözlüğünden bakmamaları, kendi kimliklerini kapsayıcı ve ortak değerler üzerinde inşa etmeleri gerekmektedir. AB entegrasyon sürecinde amaçlanan şey tek tek Avrupalı devletler yerine daha büyük bir Avrupa ulus devletinin ortaya çıkması değil, bilakis otoritenin devlet-altı ve devlet-üstü organlarla paylaşıldığı, yönetim prensibinin esas alındığı, doğuştan gelen değil de kazanılmış haklar üzerine vatandaşlık bağlarının oluşturulduğu, güvenliğin bölünemezliğine inanıldığı, güvenlik sorunlarıyla ilgilenirken daha çok onları doğuran yapısal şartlara odaklanıldığı bir anlayış olmalı.

Bu yazı kapsamında ABD ile AB arasında Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenliğin kavramsallaştırılmasına ilişkin ortaya çıkan farklılaşmaları inceledik. AB, daha çok statükocu bir aktör görüntüsü verirken ABD ise daha çok revizyonist bir aktör profili çizmiştir. AB, ortaya çıkmakta olan sistemde etkili bir aktör olabilmek için bütünleşmesini tamamlamaya ve buna müsait bir uluslararası ortamın ortaya çıkmasına çalışırken, ABD de artan gücü doğrultusunda sistemi istediği yönde değiştirmeye ve etkilemeye çalışmıştır. Bu çerçeveden bakıldığında batı merkezli uluslararası örgütler AB ve ABD tarafından farklı değerlendirilmiştir. AB, bunların varlığını ABD'nin politikalarını denetlemede ve uluslararası sistemin AB değerleri etrafında

⁴³ Robert Jackson and George Sorenson, *Introduction to International Relations Theories and Approaches*, Oxford: Oxford University Publications, 2007, sy. 248-277.

şekillenmesinde önemli görürken, ABD ise bu örgütsel ilişkileri kendi hareket alanını kısıtlayan engeller olarak görmüştür. Bir anlamda ABD bu örgütsel ilişkileri kendi tek taraflılık anlayışı etrafında yeniden tanımlamaya ya da bu mümkün olamıyorsa bunlardan kurtulmaya çalışırken, AB ise bunların reforma tabi tutulup daha fazla etkili hale gelmeleri yönünde çabalamıştır. Örneğin ABD, NATO'nun transformasyonu ve Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerine doğru genişlemesini kendi imparatorluğunu bu bölgelere yaymada bir paravan olarak kullanırken, AB ise NATO'nun daha çok politik bir karakter kazanarak küresel yönetimin sağlıklı şekilde yürütülmesinde etkili bir örgüte dönüşmesini istemiştir.⁴⁴

ABD, artan sert gücünün paralelinde sistemi kendi açısından daha esnek ve kuralsız hale getirmeye çalışırken, AB ise sistemin ortak kurallar, örgütler, değerler ve normlar çerçevesinde şekillenmesine çalışmıştır. ABD, kendi imparatorluğunu dünyanın çeşitli yerlerine dağılmış askeri üsleri ve farklı devletlerle geliştirdiği ikili stratejik ilişkileri bağlamında gerçekleştirmeye çalışırken, AB küresel bilincin oluşması adına çok taraflı örgütsel bağlantılara önem vermiştir. ABD, sert gücüne dayanan tek taraflı bir anlayışı dayatmaya çalışırken, AB ise yumuşak gücünden kaynaklanan çekim gücünden dolayı sistemi daha fazla sosyalleştirmeye gayret etmiştir.⁴⁵

Günümüz itibariyle hem ABD hem de AB'nin ulus-devlet ötesi güvenlik anlayışını benimsediklerini ileri sürmek abartılı olur. Bunun böyle olmadığı zaten ABD örneğinde çok açıktır. AB ise ilginç bir şekilde kendi içerisinde ulus-devlet ötesi güvenlik pratikleri uygularken, AB dışı üçüncü aktörlere karşı hala modern güvenlik perspektifinden bakmaktadır. AB'nin sınırlarının artık belli olması gerektiğinin

⁴⁴ James Kurth, "The Next NATO: Building an American Commonwealth of Nations," *National Interest*, 200, c. 65, sy. 5-16.

Nechold Hansdspeter, "Transatlantic Turbulences: Rift or Ripples," *European Foreign Affairs Review*, 2003, c. 8, s. 4, sy. 457-468.

⁴⁵ Mary Elise Sarotte, "Transatlantic Tension and Threat Perception," *Naval War College Review*, 2005, c. 58, s. 4, sy.25-37.

Felix Sebastian Berenskoetter, "Mapping the Mind Gap: A Comparison of US and European Security Strategies," *Security Dialogue*, 2005, c. 36, s. 1, sy. 1-92.

söylenmesi, AB'nin değerlerinin neler olduğunun açık şekillerde AB anayasası gibi metinlere yazılmasının istenmesi, AB'nin kurucu değerleri arasında Hıristiyanlık dininin kayıt altına alınmak istenmesi, ve de İslam dininin potansiyel bir 'diğer' olarak referans noktası olarak görülmesi, AB içerisinde önemli bir kesimin AB'nin daha çok modern bir aktör olmasını istediklerini göstermektedir. Halbuki AB, ulus-devlet ötesi bir düzen inşa etmek istiyorsa, hem derinleşme hem de genişleme stratejilerini post-modern değerler üzerinde kurmak zorundadır. Bu bağlamda, AB, ileride büyük bir Avrupa Birleşik Devletleri'ne dönüşmemelidir. Kurucu değerleri çok kültürlülüğü ve laikliği esas almalıdır. AB'nin temel amacı farklılıkların bir arada yaşayabilecekleri bir alanın ortaya çıkması olmalıdır.

AB ve ABD'ye ek olarak sistemdeki diğer aktörlerin güvenliğe ilişkin bakışlarını bu yazıda incelemedik, ama kısaca şunu söyleyebiliriz. İster Çin, Rusya, Hindistan, Japonya, Brezilya, isterse de Türkiye olsun, bu devletlerin güvenliğe bakışlarını hala modern zamanların yapısal gerçekçilik ekolu şekillendirmektedir. Bütün bu ülkelerin hepsinde ulus devletin meşruiyetine ilişkin negatif bir algılama yoktur. Bilakis bunlar ulus devletin aşınması ihtimalini kendi güvenlikleri için en önemli tehdit olarak görmektedirler.

Bir de bu devletlerin yanında çoğu az gelişmiş dünyada yer alan devletler vardır. Bunların çoğu dışsal anlamda egemen, ama içsel anlamda egemen olmayan zayıf devletlerdir. Bu devletler hem kendi vatandaşlarının temel ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktırlar hem de rejimleri itibariyle sistemdeki diğer aktörler tarafından potansiyel tehdit olarak algılanmaktadırlar. Buralarda daha ulus-devlet yapılanması bile mevcut değildir. Bu devletler daha tam anlamıyla modern olmadıklarından bunların post-modern olmaları çok uzak bir ihtimaldir. Bu sebeple bu devletlere pre-modern denmesi pek de yanlış olmaz. Bunlar hala rejim sorunlarıyla meşgul olan, ülke içi etnik ve dini çatışmaların yaşandığı devletlerdir. Devlet ile ulus arasında tam bir aynılık buralarda tesis edilememiştir. Bunun önemli bir sebebi bu devletlerin çoğunun bağımsızlıklarını kolonizasyon sürecinin sona ermesiyle elde etmeleri ve sınırlarının batılı büyük güçler tarafından

DÜNYA DÜZENLERİ VE GÜVENLİK: ULUS-DEVLET GÜVENLİK ANLAYIŞI AŞILIYOR MU?

sunî bir şekilde çizilmiş olmasıdır. Bu devletlerin yaşadıkları güvenlik sorunlarına en iyi örneği şu an itibarıyla Irak'ta yaşananlar sunmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1989, s. 326
2. Aydınli Ersel ve James Rosenau. Globalization, Security and the Nation State: Paradigms in Transition, New York: State University of New York Press, 2005.
3. Bacevich, Andrew J. American Empire, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Pres, 2002.
4. Balfour, R ve A. Rotta. "Beyond Enlargement: The European Neighborhood Policy and Its Options," International Spectator, 2005, c. 1, sy. 7-20;
5. Baylis, John. "International and Global Security in the Post-Cold War Era" The Globalization of World Politics An Introduction to International Relations, John Baylis ve Steve Smith (eds.), Oxford: Oxford University Press, 2005, s. 316-18.
6. Beck, U. Risk Society Towards A New Modernity, Londra: Sage Publications, 1992.
7. Berenskoetter, Felix Sebastian. "Mapping the Mind Gap: A Comparison of US and European Security Strategies," Security Dialogue, 2005, c. 36, s. 1, sy. 1-
8. Bill, Jordan; Stråth Bo ve Triandafyllidou, Anna. "Contextualizing immigration policy in Europe," Journal of Ethnic & Migration Studies, 2003, c. 29, s. 2, sy. 195-224.
9. Cerny, P. G., "Terrorism and the New Security Dilemma," Naval War College Review, 2005, c. 58, s. 1, sy. 10-33.
10. Clark, Ian. Globalization and international relations theory, Oxford: Oxford University Press, 1999.
11. Claude, Moraes. "The Politics of European Union Migration Policy," Political Quarterly, 2003, c. 1, s. 74, sy.116-131.
12. Croft, Stuart; Jolyon Howorth ve Terry Terriff ve Mark Webber, "NATO's Triple Challenge," International Affairs, 2000, c. 7 s. 3, sy. 495-518.
13. Dowd, Alan W. " A Different Course? America and Europe in the 21st Century, " Parameters: US Army War College, 2004, c.34, s.3, sy. 61-74.

14. Elstrup-Sangiovanniu, M ve D. Verdier. "European Integration as a Solution to War," *European Journal of International Relations*, 2005, c. 11, s. 1, sy. 99-115.
15. Fukuyama, Francis. *The End of History and the Last Man*, New York: Free Press, 1992.
16. Gualini, E. "Integration Diversity, Plurality: Territorial Governance and the Reconstruction of Legitimacy in European Post-national State," *Geopolitics*, 2004, c. 9, s. 3, sy. 542-563;
17. Halliday, Fred. "Nationalism" *The Globalization of World Politics An Introduction to International Relations*, John Baylis ve Steve Smith (eds.), Oxford: Oxford University Press, 2005
18. Hansdspeter, Nechold. "Transatlantic Turbulences: Rift or Ripples," *European Foreign Affairs Review*, 2003, c. 8, s. 4, sy. 457-468.
19. Harrison, Ewan. "Engagement or Empire? American Power and the International Order," *International Affairs*, 2004, c. 80, s. 4, sy.755-768.
20. Higashiro, A. "For the Sake of Peace and Security The Role of Security in the European Union Enlargement Eastwards," *Cooperation and Conflict*, 2004, c. 39, s. 4, sy. 347-368.
21. Hopkin, A. G. 'Capitalism, Nationalism and the New American Empire,' *Journal of Imperial and Common wealth History*, 2007, c. 35, s. 1, sy. 95-117.
22. Huntington, Samuel P. *Biz Kimiz Amerika'nın Ulusal Kimlik Arayışı*, İstanbul: Global Yayın Ajansı, 2004.
23. İçduygu, Ahmet ve Özlem Kaygusuz. "The Politics of Citizenship by Drawing Boundaries: Foreign Policy and the Construction of National Citizenship Identity in Turkey," *Middle Eastern Studies*, 2004, c. 40, s. 6, sy. 50-74.
24. Jackson, Robert Jackson ve Patricia Owens. "The Evolution of International Society," *The Globalization of World Politics An Introduction to International Relations*, John Baylis ve Steve Smith (eds.), Oxford: Oxford University Press, 2005
25. Johnson, Chalmers. *Amerikan Emperyalizminin Sonbaharı*, İstanbul: Kure Yayınları, 2005.
26. Kermal, Öke M. Derviş ve Komutan, *Özgürlük Güvenlik Sarkacındaki Türkiye'nin Kimlik Sorunsalı*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2004.

27. Kinnvall, Catarina. "Globalization and Religious Nationalism: The Search for Ontological Security," *Political Psychology*, 2004, c. 25, s. 5, sy. 741-767.
28. Kurth, James. "The Next NATO: Building an American Commonwealth of Nations," *National Interest*, 2000, c. 65, sy. 5-16.
29. Kurth, James. 'Ignoring History: US Democratization in the Middle East', *Orbis*, İlkbahar 2005, sy. 305-321.
30. Lynch, D. "The Security Dimension of the European Neighborhood Policy", *International Spectator*, 2005, c.1, sy. 33-43.
31. Manners, I. "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms," *Journal of Common Market Studies*, 2002, c. 40, s. 2, sy. 235-258.
32. Mattern, Janice Bially. "The Power Politics of Identity," *European Journal of International Relations*, 2001, c. 7, s. 3, sy. 349-397.
33. McLaren, Lauren M. "Public Support for the European Union: Cost/Benefit Analysis or Perceived Cultural Threat?," *Journal of Politics*, 2002, c. 64, s. 2, sy. 551-567.
34. Merson, Gil. "Realist Hypotheses on regional Peace, " *Journal of Strategic Studies*, 2003, c. 26, s. 1, sy. 109-135.
35. Messari, N. "The State and Dilemmas of Security: The Middle East and the Balkans," *Security Dialogue*, 2002, c. 33, s. 4, sy. 15-427.
36. Rosamond, Ben. "Conceptualizing the EU Model of Governance in World Politics," *European Foreign Affairs Review*, 2005, c. 10, s. 4, sy. 63-478.
37. Saharansky. N ve R. Dermer. *Demokrasi Davası Zorbalık ve Terörle Baş Etmede Özgürlüğün Gücü*, İstanbul: Güncel Yayınları, 2005.
38. Sarotte, Mary Elis. "Transatlantic Tension and Threat Perception," *Naval War College Review*, 2005, c. 58, s. 4, sy.25-37.
39. Solana, Javier. "A Secure Europe In A Better World," <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf> 12 Aralık 2003.
40. Stenbruner. J ve N. Gallagher. "Constructive Transformation: An Alternative Vision of Global Security," *Deadalus*, 2004, c. 133, s. 3, sy 83-103.
41. Takehy, T ve N. Gvosdev. 'Democratic Impulses versus Imperial Interests: America's New Middle East Conundrum', *Orbis*, Yaz 2003, sy. 415-431
42. Tilly, Charles. *The politics of collective violence*, Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2003.

43. Tilly, Charles. European revolutions, 1492-1992, Mass. : Blackwell, 1993
44. Waever, O. "Securitization and De-securitization," on Security, Ronny Lipschutz (ed.), New York: Columbia University Pres, 1995, sy. 46-86.
45. Waltz, K. Theory of International Politics, New York: Random House, 1979.
46. <http://www.whitehouse.gov/omb/budget/fy2007/defense.html>
47. <http://www.globalsecurity.org/military/world/spending.htm>

